

SPRAWOZDANIA

1. XLI SPOTKANIE BADACZY STAROŻYTNOŚCI CHRZEŚCIJAŃSKIEJ (Rzym, 9-11 V 2013)

W dniach 9-11 maja 2013 r. po raz 41. spotkali się w Rzymie, w Instytucie Patrystycznym „Augustinianum”, badacze antyku chrześcijańskiego z całego świata. Tym razem przedmiotem obrad był okres późnego antyku chrześcijańskiego – od wieku V do VIII – oraz teologia tego czasu, co też zostało ujęte w temacie konferencji: *Teologia od V do VIII w. między rozwojem a kryzysem (La teologia dal V all’VIII secolo fra sviluppo e crisi)*. Celem zaś była odpowiedź na pytanie: czy rzeczywiście po św. Augustynie można mówić tylko o schyłku teologii? Czy okres od V do VIII w. był tylko okresem syntez i powtórzeń?

Obrady rozpoczęły się od powitania uczestników przez prof. Roberta Dadda OSA, prezydenta „Augustinianum”, który również zaprosił do przewodniczenia pierwszej sesji plenarnej ks. bp. prof. Enrico dal Covolo, rektora Papieskiego Uniwersytetu Laterańskiego. Następnie zostały przedstawione dwa wykłady wprowadzające w tematykę konferencji. Pierwszy prof. Manlio Simonetti’ego pod tytułem *La riflessione teologica tra V e VII secolo* i drugi prof. Bruno Luiselli’ego – „*Barbaritas theologica*”: *nuove frontiere teologiche nelle culture „barbariche” dell’Occidente*.

Zgodnie z tradycją kolejne wykłady i prezentacje zostały podzielone na poszczególne tematy i dni. I tak już w czwartek – 9 maja – po uroczystej inauguracji sympozjum, odbyły się trzy równoległe sesje tematyczne. Pierwsza: *Ricezione del pensiero di Agostino* – której moderatorem był prof. Gaetano Lettieri – zawierała następujące przedłożenia: Vittorino Grossi OSA (Włochy), *Motivazioni di una ricezione limitata del pensiero di Agostino dopo la sua morte (anni 430-450 d.C.)*; Paul Rigby (Kanada), *The Reception of Augustine’s teaching on Original Sin*; Raúl Villegas Marín (Hiszpania), „*Plerique non putant Christianam fidem hac dissensione violari*”: „*autoritas*” *doctrinaly libre reflexión teológica durante la „controversia postpelagiana” en Provenza (ss. V-VI)*; Alessandra Di Pilla (Włochy), „*De vilium animalium auctore*”: *bontà della creazione e conseguenze del peccato in Fulgenzio di Ruspe*, „*De incarnatione*” 24-56; Michele Cutino (Austria), *I florilegi agostiniani di Prospero di Aquitania come sintesi teologica della Gallia del V secolo*; Armando Genovese (Włochy), „*Velut ex ingenti prato floribus asperso caelestibus*”. *Gli Estratti dalle Opere di Sant’Agostino di Eugippio*; Carlo Nardi (Włochy), „*Perpetua Felicitas*”. *Agostino con le sante martiri in una colletta del Sacramentario Veronese?* W drugiej sekcji tego dnia, poświęconej autorom greckim, pod przewodnictwem prof. Emanuele Prinziavalli, zaprezentowali się: Arianna Rotondo (Włochy), „*La vera fede, eterna madre del cosmo*”: *ortodossia e influenze cirilliane nella „Parafrasi” di Nonno di Panopoli*; Pablo Argárate (Austria), *Centralità dello Spirito Santo nella prima teologia bizantina? Il caso di Romano il Melode*; Lia Raffaella Cresci (Włochy), *Teologia*

e retorica nei contatti di Romano il Melodo; László Perendy (Węgry), *Divine Impetus. John Philoponus on the Creation of the World*; Sever J. Voicu (Włochy), *Quoting Chrysostom in the 6th century: Severus of Antioch*; Giulio Maspero (Włochy), *Le analogia trinitarie di Anastasio Sinaita*. Trzecia sekcja, zatytułowana: *Cassiodoro e Gregorio Magno / La teologia dell'immagine*, obradowała pod okiem prof. Sofii Boesch Gajano. Referaty wygłosili: Fiorella Magnano (Włochy), *La „teologia topica” dell'Expositio Psalmorum di Cassiodoro*; Marcin Wysocki (Polska), *„Spem vestram in omnipotentis Dei manu ponite” (Ep. XI, 23). Hope in the writings of St Gregory the Great – Decline or development of the theology of hope?*; Clara Polacchi (Włochy), *La teologia del suffragio dei defunti e le „messe gregoriane” nel IV libro dei „Dialogi” di Gregorio Magno*; Angelo Tavolaro (Włochy), *La teologia dell'immagine di Dio nello pseudo Dionigi Areopagita: il linguaggio della dissomiglianza, dall'Uno di Proclo alla Scrittura*; Sara Anna Ianniello (Włochy), *Teologia dell'immagine, verità e scrittura nel pensiero di Gregorio Magno*. Pierwszy dzień *Incontro* zakończył się tradycyjnym przyjęciem w ogrodach „Augustinianum”, które było okazją do luźniejszej wymiany myśli, a przede wszystkim osobistych spotkań.

Drugi dzień – piątek, 10 maja 2013 – wypełniony był całkowicie prezentacjami referatów. Przedpołudnie wypełniły trzy grupy tematyczne. Pierwsza – *Christologia* – moderowana była przez prof. Angelo Di Berardino OSA. Referaty wygłosili: Emanuele Castelli (Niemcy), *Alla ricerca delle ultime tracce di cristologia pneumatologica in Occidente. L'invocazione allo Spiritus nel carne XVI di Sidonio Apollinare*; Thomas Graumann (Wielka Brytania), *What is the „Christology” of the Council of Ephesus (431)?*; Mariangela Monaca (Włochy), *Tra Efeso e Calcedonia: riflessioni teologiche nella „Terapeutica” di Teodoro di Cirro*; Luise Marion Frenkel (Brazylia), *Christological treatises in Eastern Christianity: comparison of the Ethiopic and Syriac reception of Cyrillian works from the First Council of Ephesus*; Georgios D. Panagopoulos (Grecja), *„Fides Nicaena” and the Council of Chalcedon according to the „Codex Encyclicus” (457)*; Kazimierz Iłski (Polska), *Staatrechtliche Aspekte der christologischen Streitigkeiten am Hof des Theodosius II*. W drugiej grupie tematycznej – pod kierownictwem prof. Carlo dell'Osso – zajęto się osobą i dziełem Maksyma Wyznawcy. Głos zabrali: Francesco Corsaro (Włochy), *Un martire dell'ortodossia nell'impero cristiano: Massimo il Confessore e il Monotelismo*; Claudio Moreschini (Włochy), *La persona umana e divina nella teologia di Massimo il Confessore*; Elie Ayroulet (Francja), *L'apport du finalisme maximien à la définition de la personne humaine*; Jean Paul Lieggi (Włochy), *Il θέλημα γνωμικόν di Cristo nel pensiero di Massimo il Confessore*; Edward Siecienski (USA), *Christ's Will and Free Will: Augustinianism, Monothelism, and the Theology of Maximus the Confessor*; Manuel Mira (Włochy), *L'evolvere della comprensione del rapporto logos-tropos nel pensiero di Massimo il Confessore: dall'Epistola 2 all' „Opusculum theologicum et polemicum” I*; Marius Portaru (Włochy), *St Maximus Confessor's Phenomenology of Mind*. Trzecią grupę tematyczną piątkowego przedpołudnia stanowiły referaty skupione wokół zagadnień *Teologia, metodo e testi*. Moderatorem sesji był prof. Sever Voicu, a przedstawiono następujące tematy: Giulia Piccaluga (Włochy), *„Caelestia” per tutti. Moduli narrativi per una teologia di massa*; Françoise Vinel (Austria), *Naissance et développement d'un genre littéraire, les „centuries”, traités spirituels, traités de théologie?*; Stanisław Adamiak (Włochy), *La narrazione storica come il mezzo della polemica teologica da Vittore di Tunnuna e Liberato di Cartagine*; Barbara Villani (Niemcy), *Origene*

e Eusebio „incatenati”: *l'esegesi del „Salterio” nella tradizione catenaria*; Carmelo Crimi (Włochy), *Gli excerpta di Gregorio Nazianzeno nella „Doctrina Patrum”*; Jean-Noël Guinot (Francja), *Un florilège anti-monophysite d'écrits de Théodoret de Cyr sur l'Incarnation*.

Popołudniową część piątkowych obrad wypełniły również trzy sesje tematyczne. Pierwszej – *Cristologia / La riflessione teologica in Persia e Armenia* – przewodniczył prof. Alberto Camplani, a swe referaty przedstawili: Roberto Spataro (Włochy), *Rustico diacono (VI secolo) e il metodo teologico impiegato nella „Disputatio contra Acephalos”*. *Teologia controversistica, uso della Scrittura, autorità dei Padri*; Riccardo Pane (Włochy), *Riflessi della polemica post-calcedonese in alcune omelie armene del V-VI secolo*; Paola Marone (Włochy), *La difesa dei Tre Capitoli portata avanti dagli ecclesiastici africani tra il 545 e il 565*; Alessandro Orengo (Włochy), *L'opera teologica di Eznik e la sua ricezione nella letteratura armena dal V all'VIII secolo*; Peter Bruns (Niemcy), *Narses von Nisibis († nach 506) – Poet, Philosoph und Theologe im Perserreich*; Joseph Kalariparampil (Szwajcaria), *Jacob of Serugh and his homilies on the Praise at Table (139-146)*. Tematowi *Archeologia, storia, società* poświęcone były wystąpienia, które – w drugiej popołudniowej grupie tematycznej – pod okiem prof. Umberto Utro przedstawili: Margherita Cecchelli – Alessandra Milella (Włochy), *Monasteri a Roma tra V e VIII secolo: implicazioni sociali, economiche e valenza culturale (Urbe e Suburbio)*; Giovanni Uggeri (Włochy), *Da Antiochia a Theoupolis: la trasformazione giustiniana di una metropoli*; Stella Patitucci (Włochy), *Dal tempio alla chiesa. Aspetti archeologici del Cristianesimo in Anatolia*; Chiara O. Tommasi (Włochy), *Nestoriani sulla via della Seta: la prima diffusione del Cristianesimo in Cina (635-781)*; Carlos Buenacasa Pérez (Hiszpania), *Quodvultdeo de Cartago, Fulgencio de Ruspe y Víctor de Vita, testimonios de la reacción contra la teología política eusebiana en el África vándala*. Trzecia grupa tematyczna piątkowego popołudnia stanowiła kontynuację przedpołudniowych referatów na temat *Teologia, metodo e testi*. W sesji popołudniowej dyskusję moderował prof. Giuseppe Caruso OSA, a głos zabrali: Domenico Ciarlo (Włochy), *Ricezione ed elaborazione di elementi teologici nella predicazione tra il V e il VI secolo: i sermoni dello Pseudo Crisostomo latino della collezione Morin*; Maria Conterno (Włochy), *Il florilegio siriano nel ms. BL Add. 14535: sviluppi germogliati dalla crisi monotelita*; Emanuela Colombi (Włochy), *Le prime fasi della trasmissione testuale delle opere teologiche latine tra V e VIII secolo*; Fabio Troncarelli (Włochy), *Il prologo del „de fide” di Boezio. Ricostruzione sulla base di un codice vaticano*.

Przedpołudnie ostatniego dnia obrad – sobota, 11 maja 2013 – wypełniły referaty w dwóch grupach tematycznych: *Escatologia i Liturgia Mariologia Agiografia*. W pierwszej z nich pod okiem prof. Francesci Cocchini swoje przedłożenia zaprezentowali: Ilaria Ramelli (Włochy), *Isacco di Ninive teologo della carità divina e fonte sulla perduta escatologia antiochena*; Tommaso Stancati (Włochy), *La teologia nel sec. VII: Giuliano di Toledo e la nascita dell'Escatologia dottrinale e sistematica cristiana*; Andrea Cavallini (Włochy), *L'escatologia cosmica nella teologia latina dei secoli V-VIII*; Jorge Cuesta Fernández (Hiszpania), *Un ejemplo de escatología condenada: San Agustín y las referencias a la creencia de Nerón como precursor del Anticristo y su persistencia en el Beato de Liébana*. W drugiej zaś – którą moderował prof. Vittorino Grossi OSA – swoje wystąpienia przedstawili: Manlio Sodi (Włochy), *Il contributo degli antichi sacramentari alla codificazione della teologia liturgica*;

Mario Iadanza (Włochy), *La fede dell'Assunzione di Maria al cielo nella „Vita Willibaldi episcopi Eichtetensis” (sec. VIII)*; Rafał Toczko (Toruń), *Pelagianism and Augustinianism in „Vita s. Germani” and „Vita s. Genovefae”*; Josef Rist (Niemcy), *Hagiographie im Dienst der antichalkedonischen Theologie: Johannes Rufus, die Plerophoriae und die „Vita Petri Hiberii”*; Roberto Della Rocca (Włochy), *Il “fare” teologico nell'epica episcopale di Venanzio Fortunato*.

Ostatnimi akordami XLI Spotkania Badaczy Starożytności Chrześcijańskiej była sesja plenarna pod przewodnictwem prof. Antonio Vincenzo Nazzaro, w czasie której wysłuchano dwóch wykładów zamykających obrady. Pierwszy wygłosił Carlo dell'Osso (Włochy) na temat *Monoenergismo e Monotelismo: rappresentanti, opere e teologia*, a drugi zatytułowany *Teologia e filosofia in dialogo tra i secoli V e VIII* został przedstawiony przez Giulio d'Onofrio z Salerno. Tradycyjnie także na zakończenie ogłoszono tematykę kolejnego, już XLII Incontro, w roku 2014, który będzie brzmiał: *Povert  e ricchezza nel Cristianesimo Antico (I-V sec.)*.

Incontro jest spotkaniem badaczy z całego niemal świata, choć głównie uczestniczą w nim naukowcy z Europy, a przede wszystkim absolwenci „Augustinianum” i związani z tym ośrodkiem badacze. Ważne i napawające radością jest to, że z roku na rok przybywa coraz więcej polskich badaczy antyku chrześcijańskiego, którzy prezentują swoje osiągnięcia, ale również tych, którzy uczestniczą biernie w sympozjum.

ks. Marcin Wysocki – Lublin, KUL

2. PRAEMIANDO INCITAT. KS. PROF. STANISŁAW LONGOSZ KAWALEREM ORDERU ŚW. STANISŁAWA (Wilno, 8 VI 2013)

Dnia 8 czerwca 2013 r. o godz. 19.00 w Wilnie w kościele OO. Franciszkanów pw. Wniebowzięcia NMP odbyła się uroczysta inwestytura Orderu Świętego Stanisława. Odznaczeni zostali o. Marek Dettlaff OFM, rektor tamtejszego kościoła, oraz ks. prof. Stanisław Longosz, wieloletni pracownik KUL, założyciel i zarazem redaktor naczelny periodyku „Vox Patrum” w latach 1981-2012.

Order Świętego Stanisława jest jednym z najstarszych polskich odznaczeń. O jego historii pisali: S. Łoza (*Kawalerowie Orderu Świętego Stanisława 1765-1813*, Warszawa 1925), Z. Puchalski (*Dzieje polskich znaków zaszczytnych*, Warszawa 2000, 33-44), R. T. Komorowski (*Kawalerowie i damy Orderu Świętego Stanisława*, Poznań 2004), Z. Dunin-Wilczyński (*Order Św. Stanisława*, Warszawa 2006) i N. Wójtowicz (*Praemiando Incitat. Order Świętego Stanisława*, Warszawa 2007).

Ustanowiony został 7 maja 1765 r. przez króla Stanisława Augusta Poniatowskiego, który w Statucie Orderowym pisał: „Order Kawalerów Świętego Stanisława Biskupa i Męczennika, naszego na chrzcie i całego Kościoła osobliwego patrona i obrońcy, tak na wiekopomny wdzięczności dowód, za tak znakomite łaski i wstawienia się Jego za nami do Boga, jako i na większe dla Królestwa i poddanych naszych zjednanie pomocy od Niego postanowić umyśliliśmy. Mocą niniejszego opisu postanawiamy i ustawami niżej wyrażonymi, które się najściślej zachować powinny, określony i utwierdzony order mieć chcemy” (cyt. za: Komorowski, *Kawalerowie i damy Orderu Świętego Stanisława*, s. 22-23). W zamiśle króla, a zarazem Wielkiego Mistrza